

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

זכרון יהודה

מנהגים ותהלכות, מדי יום ביומו ומדי שבת בשבתו,
ימים טובים ויומא דפגרא, גם חידושי תורה ואגדה

מאת רבינו, שר התורה, פאר הדור והדרו,
המאיר לארץ ולדרים עטרת תפארת ישראל

הגה"ק רבי מאיר א"ש זצוקלה"ה

גאב"ד דק"ק אונגוואר והגלילות

בעהמ"ח ספרי שו"ת אמרי א"ש, אמרי בינה, אמרי יושר, ועוד

יצא לאור על ידי בנו

רבינו הגאון הקדוש, רבי **מנחם א"ש** זצוקלה"ה

אב"ד אונגוואר יצ"ו

ועתה יצא לאור בעזהש"ת, באותיות מאירות עינים

עם מראה מקומות לתנ"ך מאמרי חז"ל וספרי קודש

בהוספות הערות והגהות, מקורות וציונים מדברי גדולי הפוסקים

וספרי קודש, כדי לברר מקחו של צדיק.

יהודה צבי הכהן געלב

נכד המחבר, המלקט והמו"ל

חודש טבת שנת תשפ"א לפ"ק

בקשה ומודעה

מי שיש לו הגהות והערות, על הזכרון יהודה
או שיש לו פרטים נוספים על ימי חיי רבינו,
יפנה אל המו"ל, ואי"ה נשתדל להדפיסם במהדורות הבאות
וזכות הרבים תלוי בו.

© COPYRIGHT 2021
All Rights Reserved

כל הזכויות שמורות:
יהודה צבי הכהן געלב
קרית יואל, מאנרא ניו יורק
TEL: 845-325-2124
chomaseish@gmail.com

CONG. HANOE VHANETZACH
TYPESETTING AND PRINTING
845-248-1259
conghvprinting@gmail.com

ספר

זכרון יהודה

מהות הספר

ועל מה אדניו הוטבעו יבואר הכל בהקדמה

מאת הכותב והמלקט והמביא לבית הדפוס

אני הצעיר

הק' **מנחם** בלאאמ"ו מו"ה **מאיר א"ש** זצ"ל

אונגוואר

בשנת לזכר עולם יהי' צדיק (ה' אלפים תרכ"ז) לפ"ג

נוסח שער הוצאת רבינו רבי מנחם א"ש זצקלה"ה

הנהגות ישרות, וסדר קדושה, אשר הנהיג את עצמו אאמ"ו הגאון זצ"ל, ובנו אחי הרב וכו' מו"ה יהודה זצ"ל, כל אשר היה לאל ידו לעשות, וזכרון אחד לשניהם. יהיו נפשם צרורה בצרור החיים, ויהיו מליצי יושר בעדינו, ובעד כל עמו בית ישראל.

דבר יום ביומו

א. רחיצת ידים בבוקר. מתחילה שלש פעמים בסירוגין על כל יד ויד, ואחר כך על כל יד שלשה פעמים, על יד ימין שלשה פעמים, וכן על יד שמאל.

ב. ורחץ מקום התפילין, והראש, והעינים, והפנים.

ג. ובירך אשר יצר, וסמך תיכף ברכת אלהי נשמה, כדי שתהיה ברכה הסמוכה לחברתה כדאיתא בשו"ע (סימן ו' סעיף ג'), ולא בירך עתה על נטילת ידים. (ועיין אות י').

ד. ואמר ברכת התורה ופסוקי תורה, וידבר, כה תברכו וכו' עד ואני אברכם (במדבר ו', כ"ז). פסוקי נביאים, מחיתי כעב פשעך וכו' עד ובישראל

ולא בירך עתה על נטילת ידים. עיין מג"א (סי' ו' סק"ח) דכתב דהא בגמרא אומר תחלה כל הברכות ואחר כך על נטילת ידים ע"כ, ועיין מה שכתבנו לקמן (באות י').

ד. פסוקי תנ"ך. עיין שו"ת מהרש"ל (סי' ס"ד) שכתב אני נוהג לומר ג' פסוקים של תורה, ואחר כך ג' מנביאים, וג' מכתובים, ומשנת אלו דברים, כדי שיהא ברכת התורה קאי על התורה נביאים וכתובים ומשנה ע"כ.

רבי זירא. כ"ה בסדר התפלה להרמב"ם לומר אחר משנת אלו דברים מימרא דר' זירא הנזכר. וכמאמרם ז"ל במס' ברכות

א. במג"א (סי' ד' סק"ז) הביא כן מכתבי האריז"ל ליטול בסירוגין דווקא. ובסדר היום מובא בכנה"ג ובא"ר כתבו ג' פעמים רצופים, והיעב"ץ בסידורו כ' לצאת ידי שניהם ג"פ סירוגין וג"פ רצופין.

ב. בשל"ה מסכת חולין (דקי"ב ע"א) כתב אבא מורי ז"ל (בעמק הברכה סי' ט"ו) וטוב ליקח מים לרחוץ מקום הנחת תפילין קודם הנחתן (הובא במג"א סי' כ"ז סק"ד).

ג. כדאיתא בשו"ע. במגן אברהם (סי' ו' סק"ח), וז"ל והב"ח כתב דמכל מקום יאמר תיכף אלהי נשמה, וכ"כ הלבוש עכ"ד.

יתפאר (ישעי' מד, כב), ופסוק גואלינו ה' צבאות שמו קדוש ישראל (ישעי' מז, ד). פסוקי כתובים, מה יקר חסדך וכו' עד לישרי לב (תהלים לו, ח). משנת אלו דברים וכו' (פאה פ"א מ"א). הלכה, תנא רבי אליהו כל השונה הלכות וכו' (מגילה כח: גדה עג), אמר ר' זירא בנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו רואות טיפת דם כחרדל יושבת עליו שבעה נקיים (ברכות לא). ופרשה ראשונה דקריאת שמע.

ה. ואחר כך אמר פסוקי דתמניא אפי אות ח', חלקי ה' אמרתי (תהלים קיט, נו), וכל אותיות החי"ת שמונה פעמים שהמה סגולה לפתיחת הלב.

קריאת שמע מיד בבוקר, וז"ל: עצה טובה ונכונה אשר כתב קדוש זקני רע"א ז"ל בהגהותיו על השו"ע וז"ל קדשו (בסי' מ"ו), על מש"כ המג"א שם (בסקט"ז) בשם הרש"ל שנהג לומר בשחרית קודם התפילה פרשה ראשונה, וכתב המג"א היינו כשירא שיעבור זמן קריאת שמע, כתב קדוש זקני ז"ל ויכוין לקרוא בתנאי דאם יעבור זמן ק"ש יוצא ואם לא יעבור לא יצא בזה וכו'. והנה בהיות שגם לזה צריך זהירות לראות אם יש חשש לעבור או לפעמים סובר שאין חשש, ובאמת איכא חששא, וגם מורי השעות משתנים, ודרכם להיות מקולקלים ונלקו בחסר ויתיר לפעמים, על כן מהטוב והנכון שירגיל כל אדם בעצמו בעמידתו אחר אמירת ברכת התורה לומר פרשה ראשונה של קריאת שמע, ויעשה כעצת קדוש זקני ז"ל להתנות אם יעבור ואם לא יעבור, וכן ראיתי שנהג מחותני הגאון הקדוש מו"ה מאיר א"ש ז"ל שאמר מיד בשחר פרשה ראשונה של קריאת שמע, אלא שלא הזכיר שם מתנאי זה כי היה זריז מאוד ונשכר שלא לאחר ח"ו זמנו, עיי"ש שהאריך.

ה. אות חי"ת. נזכר בסידור של"ה בשם מטה

(לא). תנו רבנן אין עומדין להתפלל לא מתוך דין ולא מתוך דבר הלכה, אלא מתוך הלכה פסוקה, והיכי דמי הלכה פסוקה אמר אביי כי הא דרבי זירא, דאמר רבי זירא בנות ישראל החמירו על עצמן וכו' ע"כ.

ופרשה ראשונה של קריאת שמע. במג"א (סי' ו' סק"ה) הביא קבלה מרבי יהודה החסיד שיאמר פ' שמע ישראל, ובשערי תשובה (שם סק"ד) מאריך לבאר אי רק פסוק ראשון או פרשה ראשונה היינו שרוצה לצאת ידי קריאת שמע עיי"ש. ובסידור היעב"ץ הנהגת בוקר (מבוא הבית בית ב' כב') אחר סידור הברכות, ברכת התורה וקבלת מלכות שמים ע"כ. ועיין בשלחן ערוך הרב (סי' מ"ו סעי' י"א) שהבין שקבלת רבי יהודה החסיד הוא כשיוצא מביתו לבית הכנסת וז"ל: ויש מי שקבלה בידו לומר פרשת שמע ישראל כשיוצא מביתו לבית הכנסת עכ"ד. ורבינו רצה בזה לצאת קבלת רבי יהודה החסיד ולכן קרא פרשת שמע בביתו. ועיין עוד מה שכתבנו לקמן (אות ט"ו ואות כ') דעתו של רבינו בזה.

וכתב הגאון בעל חתן סופר בספרו (שער קריאת שמע וברכותיה בהערה, והובא בספר תפארת משה פי"ב), שנהג רבינו לקרוא

ו. ותפילת ר' נחוניא בן הקנה בכניסתו לבית המדרש (ברכות כה:). והתפילה הנזכרת בסידור שער השמים, אשר ראוי לכל בן תורה לומר ובפרט למי שהוא מורה הוראה. יהי רצון מלפניך ה' או"א שתאיר עיני במאור תורתך, ותצילני מכל מכשול וטעות הן בדיני איסור והיתר, והן בדיני ממונות, הן בהוראה, והן בלימוד, ומה ששגיתי כבר העמידני על האמת, ואל תצל מפי דבר אמת עד מאד, כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה, גל עיני וכו' כל אותיות הגימ"ל, הורני ה' דרכיך וכו' כל אותיות הה"א.

ז. נזהר מללבוש בגד צמר. ואמר כי מה שאומרים מחמת חשש שמא נתערב בהם פשתים, הוא חשש רחוק. ואמר כי נראה לו שחששו לדעת הירושלמי (כלאים פ"ט ה"ט) שאין ללבוש שני בגדים אחד של צמר ואחר של פשתים זה על גבי

משה (ח"א אות מ') וז"ל מצאתי בספר ישן נושן וכו'.

ו. תפלת רבי נחוניא. כמבואר בשו"ע או"ח (סי' ק"י סעיף ח').

שתאיר עיני. כ"ה נוסח הטו"ז שם (סק"ח) דבנוסח זה נכלל כל הדברים שיש להתפלל עליהם ע"כ.

ז. הנה החשש הזה שמא נתערבו בה פשתים מובא בשו"ת השיב משה (סי' ז') שכתב באמת יש חשש גדול על בגדי צמר אם לא נתערב בו חוט פשתן, ואשרי להנזהר ואין לובש בגדי צמר, ובמדינת פולין כל מי אשר נגע יראת ה' בלבו אין לובש בגדי צמר ע"כ. אמנם עיין בשו"ת חת"ס (חיור"ד סוף סי' ס"ט) הביא דברי הר"ן בפרק גיד הנשה בסוגיא דריחא מילתא דס"ל דבאיסור הנאה לא שייך פסיק רישא, וראיה מלובש כלאים, כשאינו מכוין, כגון להעביר המכס דאינו עובר עליה אף שהוא פסיק רישא, אמנם כתב דבאליהו הנביא

כתיב שלבש אדרת שער מחשש תערוכות חוט כלאים לא רצה ללבוש בגדי שש פשתן או צמר ועל כן לבש אדרת שער, ומוכח לפי זה דלא כהר"ן עיי"ש. ולפי זה אין מקום לחשש שמא נתערב בהם פשתים כיון שאינו מכוין כלל לזה. וע"ע בשו"ת חת"ס (חאו"ח סי' ט"ו וסי' ט"ז) שכתב דלענין עיקר דין לבישת בגדי צמר, אשרי הנזהר וקדוש יאמר לו, אם ירצה להתקדש ולהטהר עצמו במותר לו שלא ללבוש כלל בגדי צמר קדוש יאמר לו עכ"ד.

ועיין ביור"ד (סי' ש') שכתב הרמ"א (יור"ד סי' ש' סעי' ד') דאין ללבוש (ב' בתי שוקיים) א' של פשתן ואחד של צמר זו על זה, דמאחר דאי אפשר לפשוט התחתונה בלי העליונה הוי כחיבור, ולא דמי לב' חלוקים זה על זה דאפשר לפשוט התחתון בלא העליון. ונכון להזהר ע"כ. ובטו"ז מביא שהלבוש תמה על הרמ"א, אבל לפי האמת דברי הרמ"א כנים המה, דזה וודאי כל שאינו יכול לפשוט התחתון בלא עליון יש איסור כמ"ש

זה, והנה אחרי כי הכתונת היא של פשתים אין ללבוש עליו בגד צמר. ולזאת לא היה בטלית קטן שלו שום תפירה בהצדדים כדי שיוכל לפשוט את התחתון בלי שיצטרך לפשוט את העליון, כי כן הוא בירושלמי שבאם יוכל לפשוט התחתון בלי העליון אין קפידא, ויעויין ביו"ד (סימן ש') בטו"ז (סק"י).

ח. היה רגיל בשאיפת הטאבאק. והנה לא שאף הטאבאק עד כי בירך תחילה על בשמים ברכת בורא מיני בשמים, וכיון לפטור שאיפת כל היום.

המביא הציצית הוא קל וריק וחשוד, אין ספק שאין לקנות אצלו כלל, וראוי לגזור ולפרסם בכל המקומות שאסור ליקח ממנו ציצית, כי אם מהמומחה העושה הכל כדת וכהלכה ע"כ.

ח. בבאר היטב (סי' ר"י סק"ט) בשם הלכות קטנות דעל טאבאק ששואפין בחוטם אין צריכין לברך, דהוי ריח שאין לו עיקר. וכ' שם בהלק"ט (ח"א סי' ק"א) בשם הרב המני"ח דראה מי שהיה נזהר לברך על איזה ריח טוב שחייב לברך, ואח"כ היה שואפין אותו לצאת מידי ספיקא, ותבוא עליו ברכת טוב ע"כ.

ובספר משנת יעקב (ח"ג סי' ר"י) אחר שהביא דברי הבאה"ט הנ"ל, כתב דבספר שלחן הטהור להרה"ק מקאמאנא זי"ע האריך שיש לברך, כי הבעל שם טוב זי"ע היה מברך על עישון הלולקא ועל שאיפת הטאבאק, ומחמת שאינו יודע הנוסח שהיה מברך אין אני נוהג לברך ע"כ. ועיין במטה אפרים (סי' תרכ"ב סעי' ג') שכתוב לגבי ברכת בשמים דזמן גדול הוי הפסק ע"כ. וכנראה שרבינו ס"ל לגבי שאיפת טאבאק כיון שהאחרונים ס"ל דאינו צריך ברכה, ובכלל כיון שהיה רגיל בזה לא אסח אדעתיה ודו"ק.

בירושלמי הביאו הבית יוסף ע"כ. ועד"ז כ"כ שם בש"ך (סק"י). ובפתחי תשובה (סק"י) הביא בשם של"ה (דק"י ע"א) שכתב על מה שכתוב הרמ"א "ונכון ליזהר", דנכון ונכון הוא עכ"ד.

ובחת"ם סופר (תורת משה פר' תצוה) ד"ה כתונת תשבץ הביא מהסליחה (מוסף יוכ"פ) שהכתונת של כהן גדול היה כלאים, והוא תמוה, ושמעתי מהחכם ר' וואלף היידענהיים פירשו, על פי מה דאיתא ביור"ד (סי' ש' סעי' ד' בהג"ה) דאם אין יכול לפשוט בגד התחתון מבלי שיפשוט העליון תחלה, אם האחד צמר והשני פשתן, שאסור ללבוש, משום כלאים, והוא מהירושלמי, ויען שהיה המעיל תכלת ואי אפשר לפשוט הכתונת שהיה שש בלתי שיפשוט המעיל תחלה, וממילא הוה כלאים ודפח"ח, עכ"ל.

* * *

רבינו האריך לברר בשו"ת אמרי א"ש (סי' א') בדין טוית ציצית במאשין [במכונה] על ידי גוי, וישראל עומד על גביו. ודעתו לאסרו, ומה גם, אחרי כי מצוים יראי ה' העושים ציצית כמשפטן, למה לא נעשה לצאת כל הדעות, כי כמה פוסקים (ה"ה הרמב"ם, אור זרוע, והנמוקי יוסף) פסלו אפילו בישראל עומד על גביו. ואם הישראל

ט. ובימי חרפו אשר היה רגיל לעשן עשב הטאבאק, קודם העישון לקח מעט צוקער או איזה דבר ובירך שהכל, וביום התענית אינני זוכר אם עשן הטאבאק.

י. ואחרי אשר הכין את עצמו לתפילה, נטל ידיו ג' פעמים ובירך על נטילת ידיים, וראה כי יהיה ברכת על נטילת ידיים סמוכה להתפילה.

שהביא ששמע בשם הגאון מהרנ"א ז"ל, שבבוקר היה מברך שהכל על צוקער, וכיון לפטור בו על הריח של הטאבאק ע"כ.

י. נט"י סמוכה להתפלה. בשו"ע (סי' ו' סעי' ב') יש נוהגים להמתין לברך על נטילת ידיים עד בואם לבית הכנסת. והמקור הוא מהב"י שהביא כן בשם האגור. וכן דעת המהרש"ל בשו"ת (סי' ס"ד) והטעם כי ברכת על נטילת ידיים נתקנה עבור התפלה דווקא עכ"ד. ועיין במטה משה (ח"א אות ד') שהביא דברי האגור הנ"ל, וכתב וכן נהג מורי מהר"ש [המהרש"ל] ועל נטילת ידיים אני מניח עד בואי לבית הכנסת להתפלל, כי שם מקומה ובעבורה נתקנה עכ"ד.

ובחיי"א (כלל ז' סעי' ו') כתב דנכון להמתין לברך על נטילת ידיים עד לאחר שמנקה עצמו ורוצה להתפלל, דאז יוצא לכו"ע, אבל כשבירך מקודם ואח"כ יפנה, להרא"ש צריך לחזור ולברך. וכ"ה במעשה הרב שכן נהג הגר"א ז"ל (הובא במשנ"ב סי' ד' סק"ג) ובביאור הלכה שם. ומנהגו של רבינו הובא בספר ליקוטי חבר בן חיים (ח"א הגה"ט סי' ה') שכן נהג עצמו רבינו מהר"ם א"ש, וציין שם האגור והב"י הנ"ל וכתב וז"ל ויש לומר הטעם הוא שמא יבוא עוד קודם תפלה לעשות צרכיו ויהי' בספק בברכת על נטילת ידיים ע"כ.

ט. כתוב במג"א (סי' ר"י סק"ט) צ"ע דאותן שנותנין עשב שקורין טאבאק לתוך השפופרת אם צריך ברכה, אי דמי לטועם ופולט שאין צריך ברכה, או דומה לריח שצריך לברך, ק"ו כאן שגם הגוף נהנה ממנו ע"כ. ובמור וקציעה (סי' ר"י) תמה על דברי המג"א דאין בו הנאה לא לחיך ולא למעיים ואינו אלא לרפואה, ואין מקום לברכה זו. וכתב עלה בברכי יוסף (סי' ר"י סק"ד) לתרץ דברי היעב"ץ כי אינו דומה לרחיצה וסיכה, כיון שבני אדם נהנים מהם ונכנס לתוך גופו, ומי יודע אם נתחדש ענין זה בימי רז"ל בעלי התלמוד אם היו קובעים ברכה, ע"כ.

ובשו"ת כתב סופר (סי' כ"ד) כתב שהגאון מהר"ם באנעט ז"ל היה נוהג לשתות מקודם משקה ובירך שהכל, וכיון גם על שתיית טאבאק ע"כ. ועיין תוס' מס' ברכות (מג. ד"ה ועל ההדס) דאם הוא מסופק על בשמים בברכתו, יש מפרשים לברך שהכל, דעל כולן אם בירך שהכל יצא ע"כ. וכתב בספה"ק מגיד תעלומה (שם) מזה יש הוכחה דעל כל דבר הנאה שלא תקנו ברכה, יש לחייב את עצמו לברך ברכת שהכל על איזה מאכל ומשקה, ויפטר ההנאה עי"ש באריכות.

ועיין בשו"ת רבי עקיבא יוסף (סי' מ')

יא. קודם כל תפילה ותפילה נתן איזה מטבעות לקופה של צדקה, כדאיתא בגמרא (ב"ב י.) על פסוק אני בצדק אחזה פניך.

יב. סדר עשיית הציצית. הקשר העליון היה מהדק על כנפות המלית. והיה נזהר שיהיה אורך החיטין שיהיה שליש גדיל וב' חלקים ענף כדאיתא ברמ"א (סימן י"א סעיף י"ד), גלל כן לא עשה החוטין ארוכין.

יג. והנה הכריכות עשה כדאיתא בשו"ע שם ובמג"א, ל"ט כריכות, ולאחר כל ג' כריכות ריווח קצת.

יד. ובאשר מנה הכריכות מנה אותם על סדר "הוי"ה אחד", דהיינו בחוליא הראשונה מנה מא' עד ז'. ובחוליא השניה מנה ח' ט' י', ואחר כך מא'

לא עשה החוטין ארוכים. עיין כף החיים (סי' י"א סקמ"ו) יחתוך המותר של שני שלישים (חסד לאברהם אות י"ג). ובטורי אבן על מסכת חגיגה (דף ד' ע"א) כתב על משנת אלו דברים שאין להם שיעור, דהירושלמי לא חשיב אלא דבר שהוא מוסף עליהם ויש בעשייתם מצוה, ולפי זה יוכן דלא חשיב עושה ציצית גדולים יותר משיעור מצוותן, דאין בעשייתן מצוה ואין מקבלים שכר על זה יותר מכי עושה כשיעור עכ"ד, הובא בהגהת מהרש"ם (או"ח סי' י"א) ובבאר יעקב (שם).

יג. במג"א (סקכ"ב) בשם האר"י הק' אחר שעשה ג' כריכות ירחיק מעט וכמ"ש הרמב"ם (הל' ציצית פ"א ה"ז וט'), ועיין בשע"ת (סקכ"ד) בשם הברכי יוסף.

יד. הוי"ה אחד. עיין שם בשו"ע (סעי' י"ד ובמג"א סקכ"ב) בשם השל"ה והלבוש וספר הכוונות לעשות בשני ח', ואז הוא מכון כמנין ה' אחד עכ"ד. ועיין מדרש פנחס (סו"ס כ') בעשיית קשירת הציצית היה מקפיד הרה"ק מו"ה פנחס מקאריץ זי"ע שיהיה בלא

יא. וכ"ה בשו"ע הל' תפלה (סי' צ"ב סעי' י') טוב ליתן צדקה לפני התפלה.

יב. הקשר עליון היה מהדק. וכ"ה בסידור התניא (הל' ציצית אות ז') שיקשור הציצית סמוך לבגד ממש כדי שיהיה קשר הראשון למעלה מקשר אגודל, ובליקוטי מהרי"ח (במצות ציצית) כ' שמעתי מאדמו"ר הגה"ק בעל קדושת יום טוב זצללה"ה שכאשר הראה את דברי התניא הנ"ל לפני מר אביו אדמו"ר גאון ישראל וקדושו בעל ייטב לב זצללה"ה, צוה מיד להתיר לו הציצית מהטלית קטן ולקשרם כדברי הגה"ק התניא זצ"ל ע"כ. ועיין בשו"ת תשורת ש"י (סי' ר"ל) וז"ל, בסידור התניא, בטלית קטן לעשות ב' נקבים וכו', ויכפלם ויקשרם ויהדקם סמוך לבגד ממש, כדי שיהא הקשר הראשון למעלה מקשר אגודל עכ"ל. והמנהג אינו כן, אלא מרחיקים קשר ראשון מן הבגד, ולא ידענא טעם המנהג, וגם טעם התניא איני יודע, דאם צריך להיות הקשר הראשון סמוך לבגד, אם כן בטלית גדול אין יוצאים, דהקשר הראשון תחת שפת הבגד ע"כ.